

Ewa Stompor-Chrzan, Marta Gargała, Marta Pisarek

Uniwersytet Rzeszowski

ROŚLINNOŚĆ TOWARZYSZĄCA MAŁEJ ARCHITEKTURZE SAKRALNEJ W WYBRANYCH MIEJSCOWOŚCIACH PODKARPACIA

Streszczenie

W otoczeniu obiektów sakralnych zlokalizowanych w czterech wybranych miejscowościach Podkarpacia (Boguchwała, Wola Zgłobieńska, Wiercany, Wrocanka), w sezonach badawczych 2011-2013 zinwentaryzowano 114 taksonów roślin zielnych i 61 roślin drzewiastych. Wśród wyróżnionych gatunków i rodzajów 20% stanowiły rośliny uznawane za tradycyjne dla obszarów wiejskich. Z roślin zielnych najczęściej spotykano: aksamitkę rozpierzchłą, złocień wielki, dalię ogrodową, funkię, konwalię majową, liliowiec ogrodowy, mieczyk ogrodowy, piwonie chińską, pierwiosnek łąszczak i tulipan. Natomiast z roślin drzewiastych: bukszpan wieczniezielony, cyprysik Lawsona, jałowiec płozący, różę, różanecznik, świerk pospolity, trzmielinę pospolitą, żywotnik zachodni. Przeprowadzane na grupie 56 respondentów badania ankietowe wykazały, że przy doborze roślin właściciele i osoby opiekujące się badanymi obiektami najczęściej (38%) kierowali się ła-twością przystosowywania się roślin do lokalnych warunków środowiska. Pomysł na wybór gatunków roślin ozdobnych czerpali przede wszystkim z własnych obserwacji założeń ogrodowych i innych kapliczek i krzyży.

Słowa kluczowe: kapliczki, krzyże, rośliny ozdobne, częstotliwość występowania

Wstęp

Na terenach wiejskich spotkać można liczne formy zieleni mające wpływ na krajobraz, do których zalicza się, m.in. układy alejowe, zadrzewienia śród-polne, wiejskie parki podworskie, zadrzewienia w obrębie zagród, zielen przykościelną, cmentarną, a także zielen przy małych obiektach sakralnych [Cała 2007]. Przy kapliczkach i krzyżach pojawiają się pojedyncze drzewa, bądź tworzące proste układy kompozycyjne, krzewy, byliny, a także rośliny jednoroczne [Rydzewska i Wilkaniec 2013]. Istnieją przypuszczenia, że roślinność otaczająca obiekty małej architektury sakralnej jest wynikiem przenikania jej z wiejskich ogrodów przydomowych [Gargała i Pisarek 2013] podobnie jak miało to miejsce z migrującą z ogrodów dworskich do ogrodów wiejskich roślinnością [Chojnacka i Wilkaniec 2009].

Celem badań była analiza roślinności występującej w otoczeniu kapliczek i krzyży w wybranych miejscowościach na Podkarpaciu.

Materiał i metody badań

W latach 2011-2013 przedmiotem badań była roślinność występująca wokół małej architektury sakralnej, w wybranych czterech miejscowościach województwa podkarpackiego (Boguchwała, Wola Zgłobieńska, Wiercany, Wrocanka). Inwentaryzację zielnych i drzewiastych roślin ozdobnych przeprowadzono w najbliższym otoczeniu krzyży i kapliczek zlokalizowanych na prywatnych posesjach, przy drogach i na placach publicznych [Lichołai i in. 2014]. Skład gatunkowy ustalono na podstawie dwukrotnie powtórzonych własnych obserwacji i dokumentacji fotograficznej. Nazewnictwo gatunków drzew i krzewów podano za Senetą i Dolatowskim [2002], bylin wg Marcinkowskiego [2002], pozostałych roślin na podstawie Chmiela [2002]. Natomiast dobór gatunków uznanych przez Burską i Szczepilewską [1999], Chojnowską i Wilkaniec [2009] oraz Plessnera [1975] za tradycyjne w ogrodach wiejskich w tabelach 1 i 2 oznaczono kolorem szarym. W pracy określono częstotliwość występowania gatunków roślin ozdobnych zielnych i drzewiastych wg przyjętej skali:

- + - sporadyczne występowanie gatunków roślin (przy poniżej 5% analizowanych obiektów sakralnych),
- ++ - rzadkie występowanie gatunków roślin (od 5 do 20%),
- +++ - częste występowanie gatunków roślin (od 21 do 50%),
- ++++ - powszechne występowanie gatunków roślin (ponad 50%).

Ponadto w okresie badań przeprowadzono badania ankietowe wśród 56 osób opiekujących się obiektami sakralnymi, które zlokalizowane były tylko na prywatnych posesjach. W kwestionariuszu ankiety zawarto pytania dotyczące: źródła pozyskiwania roślin ozdobnych, sposobu doboru nowego asortymentu roślin do nasadzeń, zaangażowania osób w pielęgnację roślin wokół wszystkich obiektów istniejących na badanym terenie oraz rodzajów wykonywanych zabiegów pielęgnacyjnych.

Wyniki badań

Na podstawie przeprowadzonej inwentaryzacji roślin stwierdzono, że na badanym terenie, przy krzyżach i kapliczkach, występowało ogółem 114 gatunków i rodzajów roślin ozdobnych zielnych i 61 gatunków/rodzajów roślin drzewiastych (tab. 1, 2). Tak duża liczba taksonów ozdobnych roślin zielnych wynika ze znacznego zróżnicowania składu gatunkowego występującego w poszczególnych miejscowościach i przy analizowanych obiektach.

Spośród zidentyfikowanego ogółu gatunków i rodzajów roślin ozdobnych zielnych najwięcej taksonów występowało w miejscowościach położonych w bliskiej odległości od ośrodków miejskich (Rzeszów i Krosno) tj.: Boguchwała – 63 gatunki, Wola Zgłobieńska – 62 gatunki, i Wrocanka – 48 gatunków. W stosunku do liczby taksonów w Boguchwale, we Wiercanach zidentyfikowane rośliny stanowiły tylko 36,5% (tab. 1). Analizując średnią liczbę taksonów na mały obiekt sakralny stwierdzono, że najwyższą wartość liczbową uzyskano w miejscowościach położonych w bliskim sąsiedztwie Rzeszowa (Wola Zgłobieńska - średnia 3,3 oraz Boguchwała i Wiercany średnia 2,3). Fakt ten sugeruje, że opiekunowie dbający o wygląd otoczenia obiektów sakralnych starali się urozmaicać nasadzenia różnymi gatunkami

roślin ozdobnych aby otrzymać swoją niepowtarzalną aranżację. Natomiast niska średnia liczba gatunków roślin na obiektach, którą stwierdzono we Wrocance może być spowodowana znaczną odległością od dużych ośrodków miejskich, a tym samym małą dostępnością do zróżnicowanego asortymentu roślin ozdobnych w regionie krośnieńskim.

Wśród roślin zielnych rosnących w pobliżu małej architektury sakralnej najczęściej spotykano gatunków bylin (85,1%), a najmniej roślin jednorocznych i dwulettnich (14,9%).

Byliny, które występowały w trzech lub czterech miejscowościach to: *Callistephus chinensis*, *Aster novae-angliae*, *Dahlia cultorum*, *Stachys byzantina*, *Hosta* sp., *Yucca* sp., *Iris germanica*, *Iris sibirica*, *Convallaria majalis*, *Lilium bulbiferum*, *Hemerocallis hybrida*, *Gladiolus hybrida*, *Narcissus pseudonarcissus*, *Myosotis scorpioides*, *Matteuccia struthiopteris*, *Paeonia lactiflora*, *Primula elatior*, *Sedum spectabile*, *Sedum spectabile*, *Tulipa* sp. i *Oenothera tetragona*. Stanowiły one 18,4 % ogólnej liczby zinventaryzowanych taksonów roślin zielnych.

Do roślin ozdobnych od dawna występujących w ogródkach wiejskich, które przenikły do otoczenia małej architektury sakralnej zaliczono 21,9% taksonów bylin oraz roślin jedno i dwulettnich. We wszystkich, ewentualnie w trzech badanych miejscowościach, spotykano przy kapliczkach i krzyżach: aksamitkę rozpierzchłą, złocień wielki, dalię ogrodową, funknię, konwalię majową, liliowiec ogrodowy, mieczyk ogrodowy, piwonie chińską, pierwiosnek łąszczak i tulipan. Jak wynika z tabeli 1 aksamitka rozpierzchła była rośliną popularną, gdyż występowała we wszystkich miejscowościach, z częstotliwością od 21 do 50% przy analizowanych obiektach. Ponadto w Boguchwale często sadzono też pierwiosnek łąszczak i tulipan.

Spośród 114 taksonów zielnych roślin ozdobnych, około 60% spotykano tylko w jednej z miejscowości, w tym podobny odsetek gatunków/rodzajów uznano za sporadycznie występujący, wśród których 1/3 stanowiły rośliny tradycyjne.

Tabela 1. Częstotliwość występowania zielnych roślin ozdobnych w badanych miejscowościach w latach 2011-2013

L.p	Nazwa polska - Gatunek/Rodzaj	B	WZ	WROC	WIER	Liczba miejscowości
1.	Aksamitka rozpierzchła - <i>Tagetes</i> spp.	+++	+++	+++	+++	4
2.	Złocień wielki - <i>Chrysanthemum maximum</i>	++	+	-	++	3
3.	Aster nowoangielski - <i>Aster novae-angliae</i>	+	+	+	-	3
4.	Aster nowobelgijski - <i>Aster novi-belgii</i>	-	++	-	-	1
5.	Begonia stale kwitnąca - <i>Begonia semperflorens</i>	++	+	++	++	4
6.	Begonia zwisająca - <i>Begonia pendula</i>	-	+	-	++	2
7.	Bergenia sercowata - <i>Bergenia cordifolia</i>	++	+	-	-	2
8.	Bieluń surmikwiat - <i>Datura metel</i>	-	+	-	-	1
9.	Bratek ogrodowy - <i>Viola wittrockiana</i>	++	++	++	+++	4
10.	Bodziszek czerwony - <i>Geranium sanguineum</i>	+	-	-	-	1
11.	Bylica Pursha - <i>Artemisia ludoviciana</i>	-	++	++	-	2
12.	Bylica Stellera - <i>Artemisia stelleriana</i>	-	-	+	-	1

L.p	Nazwa polska - Gatunek/Rodzaj	B	WZ	WROC	WIER	Liczba miejscowości
13.	Chaber wielkogłówny - <i>Centaurea macrocephala</i>	+	-	-	-	1
14.	Cynia wytworowa - <i>Zinnia elegans</i>	++	++	++	-	3
15.	Czyściec wełnisty - <i>Stachys byzantina</i>	++	++	++	++	4
16.	Dalia ogrodowa - <i>Dahlia cultorum</i>	++	++	+	-	3
17.	Dabrówka rozłogowa - <i>Ajuga reptans</i>	-	++	-	-	1
18.	Dzielżan ogrodowy - <i>Helenium x hybridum</i>	-	+	-	-	1
19.	Floks wiechowaty - <i>Phlox paniculata</i>	-	+	++	-	2
20.	Floks kanadyjski - <i>Phlox divaricata</i>	-	+	-	-	1
21.	Funkia - <i>Hosta</i> sp.	++	+	++	++	4
22.	Gęsiówka kaukazka - <i>Arabis caucasica</i>	+	-	++	-	2
23.	Gęsiówka macedońska - <i>Arabis ferdinandicoburgi</i>	+	-	-	-	1
24.	Gęsiówka wczesna - <i>Arabis procurrans</i>	-	+	-	-	1
25.	Goździk brodaty - <i>Dianthus barbatus</i>	++	-	++	-	2
26.	Goździk ogrodowy - <i>Dianthus caryophyllus</i>	-	++	++	-	2
27.	Groszek pachnący - <i>Lathyrus odoratus</i>	-	+	-	-	1
28.	Grzybień biały - <i>Nymphaea alba</i>	-	-	+	-	1
29.	Jęczyzka Przewalskiego - <i>Ligularia przewalskii</i>	-	-	+	-	1
30.	jeżówka purpurowa - <i>Echinacea purpurea</i>	+	+	-	-	2
31.	Juka - <i>Yucca</i> sp.	+	++	++	-	3
32.	Karnik ościsty - <i>Sagina subulata</i>	-	+	-	-	1
33.	Kocanki ogrodowe - <i>Helichrysum bracteatum</i>	-	-	+	-	1
34.	Kosaciec bródkowy - <i>Iris germanica</i>	+	+	++	-	3
35.	Kosaciec syberyjski - <i>Iris sibirica</i>	++	++	+	+++	4
36.	Konwalia majowa - <i>Convallaria majalis</i>	++	+	-	++	3
37.	Kopytnik pospolity - <i>Asarum europaeum</i>	-	+	-	-	1
38.	Krwawnik żeniszkowaty - <i>Achillea ageratifolia</i>	-	-	+	+	2
39.	Kuklik szkarłatny - <i>Geum coccineum</i>	+	++	-	-	2
40.	Len trwały - <i>Linum perenne</i>	+	-	-	-	1
41.	Lebiodka pospolita - <i>Origanum vulgare</i>	-	-	+	-	1
42.	Lepnica bezłodygowa - <i>Silene acaulis</i>	-	+	-	-	1
43.	Liatra kłosowa - <i>Liatra kłosowa</i>	-	+	-	-	1
44.	Lilia bulwkowata - <i>Lilium bulbiferum</i>	-	+	++	+	3
45.	Liliowiec ogrodowy - <i>Hemerocallis hybrida</i>	+	-	+	+	3
46.	Lobularia nadmorska - <i>Lobularia maritima</i>	-	-	+	++	2
47.	Łubin trwały - <i>Lupinus polyphyllus</i>	+	-	-	-	1
48.	Łyszczec wichowaty - <i>Gypsophila paniculata</i>	+	-	-	-	1
49.	Macierzanka piaskowa - <i>Thymus serpyllum</i>		-	+	-	1
50.	Macierzanka cytrynowa - <i>Thymus citrodorus</i>	+	-	-	-	1
51.	Macierzanka wczesna - <i>Thymus praecox</i>	+	-	-	-	1
52.	Macierzanka ogrodowa - <i>Thymus hybridus</i>	++	-	-	-	1
53.	Miodunka plamista - <i>Pulmonaria officinalis</i>	+	-	-	-	1

L.p	Nazwa polska - Gatunek/Rodzaj	B	WZ	WROC	WIER	Liczba miejscowości
54.	Mieczyk ogrodowy - <i>Gladiolus hybrida</i>	++	++	+	-	3
55.	Miechunka rozdęta - <i>Physalis alkekengi</i>	+	-	-	-	1
56.	Mięta pieprzowa - <i>Mentha piperita</i>	-	+	-	-	1
57.	Miskant curkowy - <i>Miscanthus sacchariflorus</i>	+	-	-	-	1
58.	Mydelnica bazyliowata - <i>Saponaria ocymoides</i>	+	-	-	-	1
59.	Mietelnik żakula - <i>Bassia scoparia</i>	-	-	+	-	1
60.	Mokrzyca Kitaibela - <i>Minuartia kitaibelii</i>	+	-	-	-	1
61.	Nachyłek okółkowy - <i>Coreopsis verticillata</i>	-	++	-	-	1
62.	Nagietek lekarski - <i>Calendula officinalis</i>	-	-	+	-	1
63.	Narcyz biały - <i>Narcissus poeticus</i>	+	-	-	-	1
64.	Narcyz trąbkowy - <i>Narcissus pseudonarcissus</i>	+	++	+	-	3
65.	Nemezja powabna - <i>Nemesia strumosa</i>	+	-	-	-	1
66.	Nasturcja karłowa - <i>Tropaeolum nanum</i>	-	+	++	-	2
67.	Niecierpek gruczołowaty - <i>Impatiens glandulifera</i>	-	+	-	++	2
68.	Niezapominajka błotna - <i>Myosotis scorpioides</i>	++	++	++	-	3
69.	Odętka wirgijijaska - <i>Physostegia virginiana</i>	-	++	+	-	2
70.	Paciorecznik ogrodowy - <i>Canna indica</i>	-	+	-	-	1
71.	Pelargonja bluszczolistna - <i>Pelargonium peltatum</i>	++	+	++	+++	4
72.	Petunia ogrodowa - <i>Petunia atkinsiana</i>	-	+	+	++	3
73.	Pióropusznik strusi - <i>Matteuccia struthiopteris</i>	+++	++	++	++	4
74.	Parzydło leśne - <i>Aruncus dioicus</i>	++	-	-	-	1
75.	Piwonia chińska - <i>Paeonia lactiflora</i>	++	-	++	++	3
76.	Pierwiosnek łyszczak - <i>Primula ariculata</i>	+++	+	-	++	3
77.	Pięciornik złoty - <i>Potentilla aurea</i>	+	-	-	-	1
78.	Płomyk wiechowaty - <i>Phlox paniculata</i>	+	-	-	-	1
79.	Płomyk skrzydłasty - <i>Phlox subulata</i>	+	-	-	-	1
80.	Posłonek ogrodowy - <i>Helianthemum hybridum</i>	++	-	-	-	1
81.	Pysznogłówka ogrodowa - <i>Monarda hybrida</i>	-	+	-	-	1
82.	Rajgras wyniosły - <i>Arrhenatherum elatius</i>	-	-	+	-	1
83.	Rojnik murowy - <i>Sempervivum tectorum</i>	-	+	++	-	2
84.	Rogownica kutnerowata - <i>Cerastium tomentosum</i>	++	-	-	-	1
85.	Rozchodnik kaukaski - <i>Sedum spurium</i>	-	+	++	-	2
86.	Rozchodnik lubczykowy - <i>Sedum anacampseros</i>	-	-	++	-	1
87.	Rozchodnik okazały - <i>Sedum spectabile</i>	+	+	++	-	3
88.	Rozchodnik ostry - <i>Sedum acre</i>	++	++	++	-	3
89.	Rozchodnikowiec Ewersa - <i>Hylotelephium ewersii</i>	-	++	++	-	2
90.	Rojniczka włośchaty - <i>Jovibarba sobolifera</i>	+	-	-	-	1
91.	Rudbekia błyskotliwa - <i>Rudbeckia fulgida</i>	-	++	+	-	2
92.	Szparag lekarski - <i>Asparagus officinalis</i>	-	-	+	-	1
93.	Serduszka okazała - <i>Dicentra spectabilis</i>	+	-	-	-	1
94.	Skalinica - <i>Saxifraga</i> sp.	+	-	-	-	1
95.	Skrzydlinka skórzata - <i>Aethionema cordifolium</i>	+	-	-	-	1

L.p	Nazwa polska - Gatunek/Rodzaj	B	WZ	WROC	WIER	Liczba miejscowości
96.	Ślonecznik zwyczajny - <i>Helianthus annuus</i>		+	-		1
97.	Smagliczka skalna - <i>Aurinia saxatilis</i>	+	-	-	-	1
98.	Stokrotka ogrodowa - <i>Bellis perennis</i>	++	-	-	-	1
99.	Szafran wiosenny - <i>Crocus vernus</i>	-	+	-	+	2
100.	Szczawik trójkątny - <i>Oxalis triangularis</i>	-	+	-	-	1
101.	Tawułka chińska - <i>Astilbe chinensis</i>	+	-	-	-	1
102.	Tawułka Arendsia - <i>Astilbe arendsii</i>	-	+	-		1
103.	Tojeść kropkowana - <i>Lysimachia punctata</i>	+	-	-	-	1
104.	Tojeść rozestłana - <i>Lysimachia nummularia</i>	-	+	-		1
105.	Tulipan - <i>Tulipa</i> sp.	+++	++	+	-	3
106.	Ułudka wiosenna - <i>Omphalodes verna</i>	++	-	-	-	1
107.	Ubiorek wiecznie zielony - <i>Iberis sempervirens</i>	-	+	-	-	1
108.	Werbena ogrodowa - <i>Werbena hybrida</i>	-	+	+	-	2
109.	Wiesiołek czworokątny - <i>Oenothera tetragona</i>	+	-	++	++	3
110.	Zawilec japoński - <i>Anemone hupehensis</i>	+	-	-	-	1
111.	Zimowit jesienny - <i>Colchicum autumnale</i>	-	-	-	++	1
112.	Żagwin ogrodowy - <i>Aubrieta cultorum</i>	-	+	-	-	1
113.	Żmijowiec babkowaty - <i>Echium plantagineum</i>	-	+	-	-	1
114.	Żurawka - <i>Heuchera</i> sp.	++	-	-	++	2
Liczba gatunków ogółem		63	62	48	23	X
Średnia liczba gatunków na obiekt		2,3	3,3	1,4	2,3	X
Liczba badanych obiektów sakralnych		28	19	34	10	X

Objaśnienia: B - Boguchwała; WZ - Wola Zgłobieńska; WROC - Wrocanka; WIER - Wiercany; Kolor szary - rośliny tradycyjne w ogrodach wiejskich

Na badanym terenie, w otoczeniu małej architektury sakralnej sporadycznie spotykano wielkogabarytowe drzewa, które często stanowiły oprawę tych obiektów na terenach warmińsko-mazurskich. Zazwyczaj sadzono tam kilka drzew, takich jak lipy, klony i żywotniki [Bartoś i Zalewska 2007]. Również w okolicach Biłgoraju dość często przy kapliczkach rosły drzewa, w szczególności lipy [Garbacz 2009]. Z kolei na Podkarpaciu Zielińska [2006] spotykała się z kapliczkami, które otoczone były tylko lipami. Jak donosi Tokarczuk [2013] pojawienie się drzew w roli elementów znaczących kluczowe punkty struktury przestrzeni obszarów wiejskich nie jest przypadkiem, bowiem drzewo należy do uniwersalnych hierofanii znanych ludzkości od starożytności [Pudelska 2011].

W wybranych miejscowościach Podkarpacia, w otoczeniu kapliczek i krzyży, oprócz roślin ozdobnych zielnych występowały również drzewa, krzewy, krzewinki oraz pnącza. W strukturze analizowanego materiału drzewa stanowiły 41,0%, (w tym 40,0% to drzewa iglaste), krzewy 44,3%, (w tym 29,6% to krzewy iglaste), a krzewinki i pnącza 14,7% (tab. 2). W porównaniu z ogółem roślin zielnych było ich prawie dwa razy mniej, lecz ich częstotliwość występowania była wyższa. Rośliny ozdobne drzewiaste występujące w trzech lub czterech miejscowościach stanowiły 31,1% ogółu, a zielne 22,8%. Przy 21% do 50% (+++) analizowanych małych obiektach

sakralnych często sadzono: *Buxus sempervirens*, *Chamaecyparis lawsoniana*, *Juniperus horizontalis*, *Rosa* sp., *Rhododendron* sp., *Picea abies*, *Euonymus fortunei*, *Thuja occidentalis*. Spośród wymienionych roślin tylko róża jest rośliną zaliczaną do roślin tradycyjnych. Oprócz róży, przy kapliczkach i krzyżach, sporadycznie albo rzadko występowały także inne krzewy tradycyjne, jak berberys Thunberga, forsycja, hortensja ogrodowa, kalina koralowa, lilak pospolity i magnolia, a z pnączy: bluszcz pospolity, powojnik i winobluszcz pięciolistny oraz lawenda wąskolistna - krzewuszką. Wszystkie te rośliny stanowiły 19,7% ogółu roślin ozdobnych drzewiastych.

Spośród 61 taksonów drzewiastych roślin ozdobnych, około 43% spotykano tylko w jednej z miejscowości, w tym 33% gatunków/rodzajów uznano za sporadycznie występujące.

Tabela 2. Częstotliwość występowania drzewiastych roślin ozdobnych w badanych miejscowościach w latach 2011-2013

Lp.	Nazwa polska - Gatunek/Rodzaj	B	WZ	WROC	WIER	Liczba miejscowości
1.	Akacja - <i>Robinia pseudoacacia</i>	-	+	-	-	1
2.	Berberys Thunberga - <i>Berberis thunbergii</i>	++	+	+	++	4
3.	Bez czarny - <i>Sambucus nigra</i>	-	+	-	-	1
4.	Bluszcz pospolity - <i>Hedera helix</i>	++	-	+	-	2
5.	Brzoza brodawkowata - <i>Betula pendula</i>	++	++	-	-	2
6.	Bukszpan wieczniezielony - <i>Buxus sempervirens</i>	++	++	++	+++	4
7.	Cis pospolity - <i>Taxus baccata</i>	++	+	-	-	2
8.	Cypryśnik groszkowy - <i>Chamaecyparis pisifera</i>	+	+	-	++	3
9.	Cypryśnik Lawsona - <i>Chamaecyparis lawsoniana</i>	+	++	++	+++	4
10.	Cypryśnik błotny - <i>Taxodium distichum</i>	-	+	-	-	1
11.	Czeremcha - <i>Prunus serotina</i>	+	-	-	-	1
12.	Daglezja - <i>Pseudotsuga menziesii</i>	+	-	-	-	1
13.	Dąb szypułkowy - <i>Quercus robur</i>	-	++	-	-	1
14.	Dereń kanadyjski - <i>Cornus canadensis</i>	++	-	-	-	1
15.	Dereń Kousa - <i>Cornus kousa</i>	+	-	-	-	1
16.	Forsycja - <i>Forsythia intermedia</i>	-	+	-	-	1
17.	Hortensja ogrodowa - <i>Hydrangea macrophylla</i>	-	+	+	++	3
18.	Jałowiec chiński - <i>Juniperus chinensis</i>	+	++	++	++	4
19.	Jałowiec płozący - <i>Juniperus horizontalis</i>	++	++	++	+++	4
20.	Jałowiec pospolity - <i>Juniperus communis</i>	++	++	++	++	4
21.	Jarząb pospolity - <i>Sorbus aucuparia</i>	+	-	-	-	1
22.	Jodła koreańska - <i>Abies koreana</i>	-	+	+	-	2
23.	Kalina bodnantańska - <i>Viburnum bodnantense</i>	+	-	-	-	1
24.	Kalina koralowa - <i>Viburnum opulus</i>	+	-	-	-	1
25.	Kasztanowiec biały - <i>Aesculus hippocastanum</i>	-	-	-	++	1
26.	Kosodrzewina - <i>Pinus mugo</i>	-	+	+	-	2
27.	Krzewuszką cudowną - <i>Weigela florida</i>	-	+	+	-	2
28.	Lawenda wąskolistna - <i>Lavandula angustifolia</i>	+	-	-	-	1

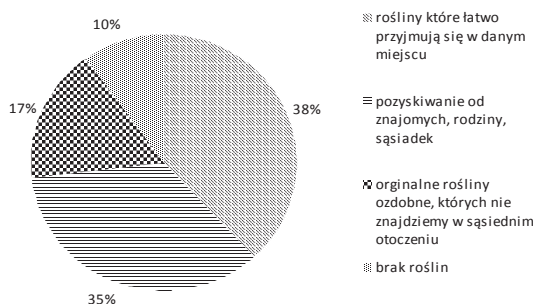
Lp.	Nazwa polska - Gatunek/Rodzaj	B	WZ	WROC	WIER	Liczba miejscowości
29.	Ligustr okrągłolistny - <i>Ligustrum ovalifolium</i>	++	-	-	-	1
30.	Ligustr pospolity - <i>Ligustrum vulgare</i>	++	+	+	-	3
31.	Lilak pospolity - <i>Syringa vulgaris</i>	++	+	-	++	3
32.	Lipa drobnolistna - <i>Tilia cordata</i>	-	++	+	-	2
33.	Lipa szerokolistna - <i>Tilia platyphyllos</i>	-	++	+	-	2
34.	Magnolia - <i>Magnolia spp.</i>	++	+	-	-	2
35.	Migdałowiec trójklapowy - <i>Prunus triloba</i>	-	+	-	-	1
36.	Modrzew europejski - <i>Larix decidua</i>	++	+	-	-	2
37.	Olsza szara - <i>Alnus incana</i>	+	-	-	-	1
38.	Oliwnik wąskolistny - <i>Elaeagnus angustifolia</i>	-	+	-	-	1
39.	Orzech włoski - <i>Juglans regia</i>	+	-	-	++	2
40.	Perukowiec Podolski - <i>Cotinus coggygria</i>	-	-	+	-	1
41.	Platan klonolistny - <i>Platanus acerifolia</i>	+	-	-	-	1
42.	Powojnik - <i>Clematis sp.</i>	+	+	++	-	3
43.	Róża - <i>Rosa sp.</i>	++	+++	+++	++	4
44.	Różanecznik - <i>Rhododendron sp.</i>	-	+++	-	++	2
45.	Runianka japońska - <i>Pachysandra terminalis</i>	++	-	-	-	1
46.	Sosna zwyczajna - <i>Pinus silvestris</i>	++	-	+	++	3
47.	Sumak octowiec - <i>Rhus typhina</i>	+	-	-	-	1
48.	Śliwa tarnina - <i>Prunus spinosa</i>	-	+	-	-	1
49.	Świerk brewera - <i>Picea breweriana</i>	+	-	-	-	1
50.	Świerk biały - <i>Picea glauca</i>	++	++	++	++	4
51.	Świerk kłujący - <i>Picea pungens</i>	++	++	++	-	3
52.	Świerk pospolity - <i>Picea abies</i>	+++	++	-	++	3
53.	Trzmielina Fortune'a - <i>Euonymus fortunei</i>	++	+++	++	-	3
54.	Wiąz szypułkowy - <i>Ulmus laevis</i>	+	-	-	-	1
55.	Wiciokrzew - <i>Lonicera sp.</i>	+	-	-	-	1
56.	Winobluszcz pięciolistkowy - <i>Parthenocissus quinquefolia</i>	-	+	+	-	2
57.	Wierzba płacząca - <i>Salix sp.</i>	+	-	-	++	2
58.	Wrzos pospolity - <i>Calluna vulgaris</i>	+	++	+	-	3
59.	Wrzosiec - <i>Erica carnea</i>	-	++	-	-	1
60.	Żywotnik wschodni - <i>Thuja orientalis</i>	+	-	-	++	2
61.	Żywotnik zachodni - <i>Thuja occidentalis</i>	+++	+++	+++	+++	4
Liczba gatunków ogółem		42	38	24	19	X
Średnia liczba gatunków		1,5	2,0	0,7	1,9	X
Liczba badanych obiektów sakralnych		28	19	34	10	X

Objaśnienia: B - Boguchwała; WZ - Wola Zgłobieńska; WROC - Wrocanka; WIER - Wiercany; Kolor szary - rośliny tradycyjne w ogrodach wiejskich

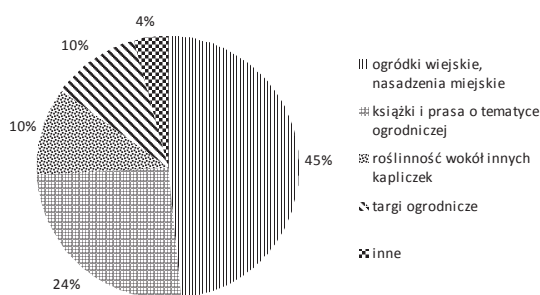
Z przeprowadzonych ankiet wynika, że przy doborze roślin właściciele i osoby opiekujące się badanymi obiektami najczęściej (38%) kierowali się łatwością przystosowywania się roślin do lokalnych warunków środowiska. Znaczny odsetek opiekunów obiektów przyozdabiało je roślinnością pozy-

skaną od znajomych (35%). Ten sposób praktykowany był od bardzo dawna, bowiem zwyczajem gospodyń wiejskich było wymienianie się roślinami, które w dawnych czasach przenikały z dworów do okolicznych ogródków [Chojnacka i Wilkaniec 2009]. Spośród ankietowanych 17% osób stwierdziło, że dobiera do nasadzeń rośliny oryginalne i niepowtarzające się w sąsiednim otoczeniu. Obiekty, w których nie stosowano nasadzeń zielnych roślin ozdobnych stanowiły 10% (rys. 1). W ich otoczeniu pojawiała się roślinność spontaniczna.

Pomysł na wybór gatunków roślin ozdobnych opiekunowie kapliczek i krzyży czerpali przede wszystkim z własnych obserwacji nasadzeń w ogródkach wiejskich i na terenach miejskich (45%) oraz z książek i z prasy o tematyce ogrodniczej (24%). Ponadto inspirowali się również przykładami nasadzeń przy innych kapliczkach (10%) oraz targami ogrodniczymi (10%). Nieliczni respondenci (4%) stwierdzali, że źródłem wyszukiwania roślin były media. Pozostali ankietowani dokonywali innego sposobu wyszukiwania roślin. W tym przypadku przy wyborze roślin kierowano się doradztwem sprzedawców ze sklepów ogrodniczych (rys. 2).

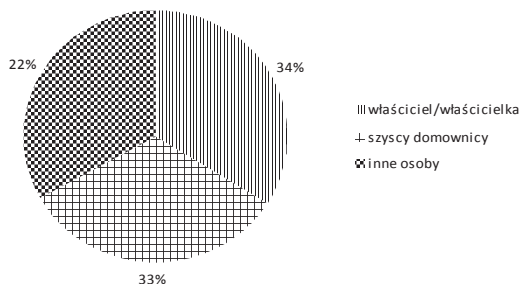

Rysunek 1. Źródła pozyskiwania roślin ozdobnych

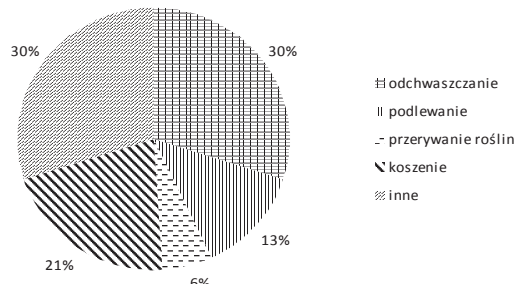

Rysunek 2. Sposób wyszukiwania nowych roślin do nasadzeń

Najczęściej badanymi obiektami zajmowali się ich właściciele lub domownicy prywatnych posesji. Osoby te również wykonywały często zabiegi pielęgnacyjne wokół kapliczek i krzyży, które były zlokalizowane przy drogach publicznych, w pobliżu ich miejsca zamieszkania. Kilka obiektów znajdujących się przy drogach i na placach publicznych było pielęgnowanych przez osoby, którym społeczność lokalna, w tym ankietowane osoby zleciła tą czynność (rys. 3).

Rysunek 3. Udział osób zaangażowanych w pielęgnację roślin wokół obiektów

Rysunek 4. Wykonywane zabiegi pielęgnacyjne

Z badań wynika, że najczęściej wykonywanymi zabiegami było odchwaszczanie ręczne (30%) i szereg zabiegów, takich jak: przycinanie gałęzi, nawożenie nawozami organicznymi oraz stosowanie w razie potrzeby środków ochrony roślin (30%). Względnie często wykonywano też podlewanie roślin. Zabiegi pielęgnacyjne dotyczyły nie tylko roślinności, ale również i samych obiektów sakralnych (rys. 4). Wywiad ankietowy wykazał, że kobiety zajmowały się sadzeniem i pielęgnacją roślin ozdobnych, natomiast mężczyźni wykonywali koszenie trawników i przycinanie drzew i krzewów.

Wnioski

Przeprowadzone badania mają charakter pilotażowy, nie mniej jednak na ich podstawie można sformułować następujące wnioski:

1. W otoczeniu kapliczek i krzyży sadzono ok. 2 razy więcej roślin ozdobnych zielnych niż drzewiastych.
2. Co piąty gatunek/rodzaj rośliny można zaliczyć do grupy roślin tradycyjnych dla ogródków wiejskich.
3. Wybór materiału roślinnego do założeń wokół kapliczek i krzyży w głównej mierze był podyktowany warunkami środowiska lokalnego.
4. Ponad połowa ankietowanych dokonując doboru roślin do nasadzeń przy krzyżach i kapliczkach kierowała się roślinnością występującą w ogrodach i przy innych obiektach małej architektury sakralnej.

Piśmiennictwo

1. Bartoś M., Zalewska B., 2007: Architektura w krajobrazie wiejskim Warmii i Mazur. Wspólnota Kulturowa Borussia, Olsztyn.
2. Burska A., Szczepiełowska A., 1999: Urok wiejskich kwiatów. *Ogrody* 3: 30-37.
3. Cała A., 2007: Krajobraz z sacrum w tle – kapliczki przydrożne jako element krajobrazu wsi opolskich. *Teka Kom. Arch. Urb. Stud. Krajobr. – OL PAN*: 24–34.
4. Chmiel H. (red), 2002: Uprawa roślin ozdobnych. Wyd. PWRiL, Warszawa.
5. Chojnacka M., Wilkaniec A., 2009: Współczesny ogród wiejski – problemy, inspiracje, możliwości. W: *Zieleń miast i wsi współczesna i zabytkowa. Techniki i technologie dla terenów zieleni*. Wyd. PWSZ, Sulechów: 149-161.
6. Garbacz K., 2009: Na szlaku biłgorajskich kapliczek i krzyży przydrożnych. Agencja Wyd. PDN, Zielona Góra.
7. Gargała M., Pisarek M., 2013: Roślinność towarzysząca małej architekturze sakralnej w Husowie na Podkarpaciu. *Zesz. Nauk. Poł-Wsch. Oddz. PTiE i PTG*: 25-30.
8. Lichołai L., Pisarek M., Gargała M., 2014: Analiza obiektów małej architektury sakralnej w wybranych miejscowościach woj. Podkarpackiego. *Architektura Krajobrazu* (w druku).
9. Marcinkowski J., 2002: *Byliny ogrodowe*. Wyd. PWRiL, Warszawa.
10. Plessner H., 1973: *Wiejski ogród przydomowy*. Wyd. Spółdzielcze, Warszawa.
11. Pudelska K., 2011: Zieleń towarzysząca kapliczkom i krzyżom przydrożnym powiatu przeworskiego. *Zesz. Probl. Post. Nauk. Rol.* 568: 101-110.

12. Rydzewska A., Wilkaniec A., 2013: Kapliczki i krzyże w krajobrazie otwartym i zurbanizowanym Wielkopolski. Prace Komisji Krajobrazu Kulturowego PTG. Sosnowiec: 89-102.
13. Seneta W., Dolatowski J., 2002: Dendrologia. Wyd. PWN. Warszawa.
14. Tokarczuk T., 2013: Rola zieleni wysokiej w strukturze przestrzennej sacrum – profanum na tle uwarunkowań krajobrazowych Polski południowej. Prace Komisji Krajobrazu Kulturowego 22: 143-151.
15. Zielińska D., 2006: Kapliczka w polu. Skarby Podkarpackie. 0 (2006): 35.